

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ในทุกสังคม มนุษย์ส่วนใหญ่ไม่พอใจระบบการศึกษาที่กำลังเป็นอยู่
 ซ่อนนี้เป็นของธรรมดา เพราะสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น สภาพสังคม เศรษฐกิจ
 การเมือง การปกครอง การบริหาร ประเพณี และอื่น ๆ ได้เปลี่ยนไป ทำให้
 เกิดความรู้สึกว่า ระบบที่กำลังมีอยู่ไม่เหมาะสม แต่การเปลี่ยนแปลงนั้น
 ถ้าไม่มีการกำหนดให้ชัดเจนลงไปว่า การศึกษามีไว้เพื่ออะไรแล้วก็จะกลายเป็น
 ปัญหาที่ตกเตียงกันไม่ยุติ เพราะไม่มีเป้าหมายเป็นตัวชี้หน้า การกำหนด
 เป้าหมายนั้น ถ้าไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงที่กำลังเป็นอยู่ ก็จะกลายเป็น
 การสร้างวิมานในอากาศ การศึกษาเป็นกิจกรรมสังคม และปรัชญาอาจช่วย
 ในการพิจารณากำหนดเป้าหมายได้¹ ด้วยเหตุที่ว่า "การประกอบกิจใด ๆ
 ในชีวิตมนุษย์ หากได้อาศัยหลักปรัชญาเป็นรากฐาน (Foundation)
 แล้ว ก็ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า การประกอบกิจเช่นนั้นได้กระทำโดยการไตร
 ครอบไว้เป็นอย่างดีแล้ว จึงทำให้เกิดความราบรื่นและความมีประสิทธิผลใน
 การปฏิบัติ กล่าวคือ ถ้าจะจัดการศึกษาโดยปราศจากรากฐานทางปรัชญาแล้ว
 ก็อย่าจัดเสียจะดีกว่า"²

¹วิทย์ วิศทเวทย์, "ปรัชญากับการศึกษา" แนวคิดทางการศึกษา
 (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2523), หน้า 80 - 81

²บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร:
 ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 253

ในการนำปรัชญาไปใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษานั้นทำให้เกิดมี นักการศึกษาได้แสดงแนวคิดและเหตุผลแตกต่างกันเป็นหลายกลุ่ม โดยมีนัก การศึกษาจำนวนหนึ่ง มีความเห็นว่าปรัชญาการศึกษาที่นำมาจากปรัชญาของ ต่างประเทศที่ได้รับการเลือกสรร โดยคำนึงถึงสังคมและวัฒนธรรมของไทย แล้วก็นำมาใช้ได้ รวมทั้งในบางท่านได้กล่าวในเชิงแบ่งรับแบ่งสู้ หรือ หุคเป็นกลาง ๆ ตลอดจนไม่เห็นด้วยกับการลอกเลียนแบบจากต่างประเทศ เช่น ภิญโญ สาทร ได้กล่าวในคำนำปรัชญาการศึกษาไทยไว้ว่า

...เรามีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาที่ต่างประเทศเขา ยึดถือ หรือเคยยึดถือเราก็อาจเลือกสรรเอาเฉพาะส่วนที่เรารู้ เห็น ว่าจะเหมาะสมกับสังคมไทยมาคิดแปลงผสมผสานกับความทอง การอันจำเป็นของสังคมไทยของเราเอง เราก็น่าจะได้ปรัชญาการ ศึกษาของสังคมไทยที่เรามั่นใจได้ว่า จะเป็นแนวทางควบคุมการ ใ้การศึกษาในสังคมของเราให้เกิดประโยชน์สูงสุด³

กิติมา ปริศคีถิก ไม่เห็นด้วยกับการลอกเลียนแบบปรัชญาใดปรัชญา หนึ่ง แล้วนำมาเป็นรากฐานของการศึกษาไทย โดยให้ความเห็นว่า

การที่จะหวังให้มีปรัชญาการศึกษาที่มั่นคง และเหมาะสมกับ ยุคสมัยสำหรับประเทศไทยนั้น ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบ ลัทธิปรัชญาใด ปรัชญาหนึ่ง ไม่ว่าจากประเทศตะวันตกหรือตะวันออก หรือเกิดจากความพยายามผสมผสานหลักปรัชญาในทางยุค ทางสมัย และทางชาติกำเนิดเขาด้วยกันแล้ว นำมาใช้กับสภาพ ปัจจุบันของประเทศเรา, แต่ควรจะเกิดจากการวิเคราะห์ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องของใ้ท้องถิ่นก่อน แล้วจึงหาหลักการที่จะนำ มาแก้ไขปัญหานั้นๆในปัจจุบันนั้นควยการศึกษา⁴

³ภิญโญ สาทร, หลักการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สุภา, 2522), หน้า 12

⁴กิติมา ปริศคีถิก, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต 2523), หน้า 109.

ศักดา ปรากฏประทานพร ไท่กล่าวไว้ว่า

การศึกษาที่จัดขึ้นแต่ละสังคมจึงเป็นผลผลิตของปรัชญาของสังคมนั้น ซึ่งก็โตมาจากเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ผสมกับอิทธิพลทางความคิดจากภายนอก (อาจเป็นปรัชญาการศึกษาลัทธิหนึ่งลัทธิใดก็ได้) ควบคู่กันนี้ ทุกสังคมที่จัดการศึกษาจึงมีปรัชญาการศึกษาของตนเอง ซึ่งอาจจะแปลกแหวกแนวกว่าปรัชญาการศึกษาลัทธิใด ๆ ทั้งสิ้น หรือคล้ายคลึงกับปรัชญาหนึ่งปรัชญาใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับสภาพประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ขอแตกต่างอยู่ที่ว่า บางสังคมมีการศึกษาและจัดระบบความคิดทางการศึกษาออกมาเป็นปรัชญาการศึกษาอย่างเป็นกิจลักษณะ แต่บางสังคมมีปรัชญาการศึกษาของตนเองก็จริงอยู่ แต่เป็นเพียงความคิดเห็นรวมกันของคนในสังคม มิได้มีการพิจารณาหรือวิเคราะห์ความคิดเหล่านั้นอย่างละเอียด หรือเสนอออกมาในรูปแบบของปรัชญาการศึกษาที่เห็นได้ชัดเจน สังคมไทยก็จัดได้ว่าอยู่ในสังคมประเภทหลังนี้ จึงทำให้มีหลายคนคิดว่า ประเทศไทยไม่มีปรัชญาการศึกษา เพราะเขาไม่เคยเห็นหรือรู้อะไร⁵

ส. ศิวรักษ์ ไท่กล่าวถึงอนาคตของปรัชญาการศึกษาของไทยว่า "ในอนาคตอันใกล้ปรัชญาการศึกษาของไทยจำต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทย ควบคู่ไปกับเอกลักษณ์แห่งความเป็นคน ซึ่งมีศักดิ์ศรีอย่างสมภาคภูมิ กับความเป็นมนุษย์อยู่ควบคู่กันไป"⁶

ระวี ภาวิไล ได้สรุปแนวคิดที่จะประมวลสังขรณ์อันเป็นกลางมาใช้เป็นรากฐานของการสร้างปรัชญาการศึกษาโดยไม่ผูกพันกับลัทธิศาสนาใดไว้ว่า

⁵ ศักดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษามับพื้นฐาน (กรุงเทพมหานคร: โอเคียนส์โตร์, 2526), หน้า 152

⁶ สุลักษณ์ ศิวลักษณ์, ปรัชญาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เศลลิกไทย, 2516), หน้า 200.

ปรัชญาการศึกษาที่มั่นคง และเหมาะสมแก่ยุคสมัยนั้น คงจะไม่
 เกิดขึ้นจากความพยายามผสมผสานหลักปรัชญาในต่างยุคสมัย และ
 แผลงกันเอาเข้าด้วยกัน แต่จะเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ปัญหา
 ของปัจจุบันให้ชัดเจน ประกอบการพิจารณาทรัพยากรทั้งหมดที่มี
 อยู่แล้วจึงหาหลักการที่จะนำมาแก้ไขปัญหาแห่งปัจจุบันด้วยการศึกษา
 แนวว่า ... ผู้เขียนจะใคร่พิสูจน์ว่าโลกและชีวิตของคนของพุทธธรรม
 ไม่เคยเป็นอุปสรรคในการที่อาจนำมาเป็นรากฐานปรัชญาการศึกษา
 ของไทยได้ แต่ยังไม่พบข้อสนับสนุนเพียงพอที่จะให้เห็นว่า การ
 ทำเช่นนั้นโดยตรง จะเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในปัจจุบัน ผู้เขียน
 อยากจะใคร่เห็นปรัชญาการศึกษาของยุคปัจจุบัน อุดมคติขึ้นจากรากฐาน
 สัจธรรมอันเป็นกลางทั่วไป โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา
 และลัทธิความเชื่อใด ๆ สัจธรรมอันเป็นที่ยอมรับโดยมนุษยชาติ
 โดยความเป็นเสรีชนของคนทุกคน⁷

จากผลของความเสื่อมทางค่านิยม ระเบียบวินัย และค่านิยมวิชาการ
 อันมาจากกระบวนการศึกษาในปัจจุบัน เป็นเหตุให้นักวิชาการ และนักการศึกษา
 หลายท่านเริ่มมีความคิดว่า

ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ
 เริ่มมองเห็นความสำคัญของศาสนาอันน้อยลง ใฝ่ปฏิบัติพลุดจากความคิด
 ของฝรั่งทางตะวันตกมากขึ้น เมื่อเรื่องของตนไม่ค่อยรู้ เรื่องของเขา
 ก็ไม่เข้าใจ แต่ทำตัวเหมือนเป็นครู ในที่สุดการศึกษาของไทยจึงไม่มี
 ทิศทาง ไม่ทราบว่าจะเอาแบบตะวันตก หรือแบบตะวันออกและมีลักษณะ
 เป็น "ลูกครึ่งลูกคน" อยู่ หลักปรัชญา หรือหลักการบางอย่างซึ่งเหมาะ
 สำหรับตะวันตก ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศอย่างหนึ่ง มีสภาพวัฒนธรรมอย่าง
 หนึ่ง แต่อาจไม่เหมาะสมกับสังคมไทย ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศ และสภาพ
 วัฒนธรรมแตกต่างกัน ทำให้ผู้ที่มีความรู้แบบ "ครึ่ง ๆ กลาง ๆ" นี้

ระวี ภาวิไล, "พุทธธรรมกับสภาพชีวิตและการศึกษาปัจจุบัน"

รายงานการประชุมทางวิชาการ เรื่องพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย,
 (กรมการศาสนา, พ.ศ. 2523), หน้า 60

ไม่สามารถนำหลักการของเขามาประยุกต์เข้ากับชีวิต และสังคมของ
เราได้ จึงก่อให้เกิดสังคมที่สลับซับซ้อน หลายชั้น หลายเชิงยากแก่
การที่จะแก้ไข⁸

เมื่อมาถึง ณ จุดนี้ เราก็น่าจะตั้งคำถามกันว่า จะมีอะไรหรือไม่ ที่จะ
ไม่ใช่งานครอบงำของตะวันตก คำตอบในเรื่องนี้มีอยู่ในพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นตัว
หลักคำสอนและที่เป็นสถาบัน ซึ่งมีวิวัฒนาการสืบเนื่องมาอย่างยาวนานในสังคม
ไทย

ในสภาพเช่นนี้ นักการศึกษาและนักวิชาการเหล่านั้น ได้พยายามที่จะ
แสวงหาปรัชญาการศึกษาไทยอย่างจริงจัง โดยพิจารณาเห็นว่า ประเทศไทยมี
พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนานั้น
เป็นหลักการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ ผู้บุกเบิกในเรื่องนี้ได้แก่ ศาสตราจารย์
ดร. สาโรช บัวศรี ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า พุทธปรัชญาน่าจะเป็นแม่บทของปรัชญา
การศึกษาไทยได้จัดทำข้อเสนอในที่ประชุมทางวิชาการของกรมสามัญศึกษา ครั้งที่
3 พ.ศ. 2512 ว่า "สำหรับประเทศเราผู้คนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา เพราะ
ฉะนั้น นักการศึกษาทั้งหลายก็ควรคิด ถ้าเราต้องการมีการศึกษาให้มั่นคงเหมือน
ประเทศอื่น ๆ ซึ่งก้าวหน้าในทางการศึกษาแล้ว ก็จะต้องเอาพุทธปรัชญามาช่วย
กันทำให้เป็นปรัชญาการศึกษา"¹⁰

⁸จำนงค์ ทองประเสริฐ, "การประยุกต์ศาสนาและปรัชญาเพื่อการพัฒนา
ชีวิตและสังคมไทย" วารสารขอฟ้า 18, 11 (พฤศจิกายน 2526), หน้า 26.

⁹วิศิษฐ์ วัจวิญญู, "การศึกษาเพื่อความเป็นไทย" วารสารธรรมศาสตร์
14, 1 (มีนาคม 2528), หน้า 15.

¹⁰สาโรช บัวศรี, "คตินิยมและแนวทางการศึกษาของไทยในอนาคต",
รายงานการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 3 เรื่องบทเรียนจากการจัดการศึกษาใน
รอบรอยปีที่ผ่านมา (พระนคร : กรมสามัญศึกษา, 2522), หน้า 318 - 335

จากแนวความคิดดังกล่าว นักการศึกษาหลายท่านได้เห็นด้วยกับการนำ พุทธปรัชญามาเป็นปรัชญาการศึกษาไทย ดังเช่น จิตรกร ตั้งเกษมสุข ได้ให้ความ เห็นไว้ว่า

ตลอดระยะเวลาหลายร้อยปีในอดีตนั้น ประเทศไทยได้ยึดเอาพุทธ ธรรมนี้เองเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ในเมื่อคนไทยในอดีต ยึด เอาพุทธธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การจัดการศึกษาโดยมีพุทธ ธรรมเป็นแนวทางจึงสอดคล้องกับสภาพของการดำเนินชีวิตของชนใน สมัยนั้นโดยแท้, ปัจจุบันนี้ แนวาสภาพของชีวิต และสังคมจะแตกต่างไป จากสังคมสมัยก่อน แต่แล้วแก่นของวิถีชีวิตแบบไทยก็ยังคงมีพุทธธรรม เป็นพื้นฐานอยู่นั่นเอง ดังนั้น การหวนกลับมาทบทวน และยึดเอาพุทธ ธรรมเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาไทย จึงน่าจะเป็นทางออกที่ถูก ทอง ที่จะช่วยให้สามารถดสร่างปรัชญาการศึกษาไทยขึ้นมาได้ ยิ่งกว่า ปรัชญาการศึกษาอื่นใดอย่างแน่นอน¹¹

ดร.เอกวิทย์ ณ ฒกลาง มีความเห็นว่า การศึกษาของไทยปัจจุบันนี้มีความ สับสนยุ่งเหยิง เพราะเรายังไม่เคยมีปรัชญาการศึกษาของไทยเราเองเป็นราก ฐาน ด้วยเหตุนี้นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอให้นำเอาพุทธปรัชญามาคิดแปลงเป็นปรัชญาการศึกษาไทย จึงเป็น เรื่องน่าสนใจ ดังที่ท่านได้ให้ความเห็นไว้ว่า

... สำหรับชีวิตของคุณไทยนี้ เกือบจะกล่าวได้ว่า พุทธศาสนาเป็น การค้นหาความจริงสุดยอด เป็นทฤษฎีความรู้ เป็นจริยธรรมและเป็น ตลอดจนแห่งค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์ การกำหนดสาระสำคัญของปรัชญา การศึกษาไทย นอกจากจะมีรากฐานทางพุทธศาสนาแล้ว ยังต้องคำนึง ถึงอิทธิพลของเขมร ซึ่งมีต่อนิสัยคนไทย ใญ่แก่ ราชธานีไทย ลักษณะภูมิ ประเทศ เมืองร้อน และประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้เพื่อการดำรงชาติ มาตั้งแต่ต้น อิทธิพลเหล่านี้ จะตองนำมาเป็นเครื่องช่วยกำหนดสาระ แห่งการศึกษาด้วย ...¹²

¹¹ จิตรกร ตั้งเกษมสุข, พุทธปรัชญากับปรัชญาการศึกษาไทย, (กรุงเทพ มหานคร: บางกอกการพิมพ์, 2525), หน้า 26

¹² เอกวิทย์ ณ ฒกลาง, "อันอาจนำไปสู่ปรัชญาการศึกษาของเราเอง", ประชาศึกษา 21, 4 (พฤศจิกายน 2512), หน้า 189-190.

วิทย์ วิศทเวทย์ ได้เสนองานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของไทย
ที่น่าจะทำอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยในอนาคต โดยกล่าวว่า

.... การนำเอาพุทธธรรมมาเป็นแม่บทในกฎระเบียบปรัชญาการศึกษาของไทย จึงควรสนับสนุนให้มีการวิจัยแนวโน้มต่อไป โดยอาจเอาธรรมะของศาสนาอื่น หรือประสมธรรมะของศาสนาต่าง ๆ ใหลกลมกลืนกัน แลวนำมาเป็นแม่บทก็ได้ แต่ที่สำคัญ คือ คำนึงถึงข้อเท็จจริงที่กำลังเป็นอยู่ควย ¹³...

คณีย์ เทียนพุทธ ได้แสดงความคิดเห็นว่า

นำที่จะล่องไซ้ หรือศึกษาอยู่กว้างขวาง เพราะเรามีของที่อยู่แต่เราไม่รู้จักนำมาใช้ คงดีกว่าที่จะลอกเลียนแบบของผู้อื่น และคิดว่าเราไม่ควรที่จะปล่อยให้กิจการศึกษานองความต้องการของคณะกรรมการชุดใดชุดหนึ่ง โดยไม่มีแนวทางหรือเป้าหมายเป็นหลักยึด จึงหวังเป็นอย่างยิ่งในอนาคตอันใกล้ เราคงมีปรัชญาการศึกษาไทย ที่มีพื้นฐานจากพุทธปรัชญา ¹⁴

จะเห็นได้ว่านักปรัชญา นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้พยายามประยุกต์ หรือเสนอแนวหลักพุทธปรัชญา มาเป็นปรัชญาการศึกษาไทยเท่านั้น ในวงพระสงฆ์ไทยก็ได้มีความสนใจ และเสนอแนวความคิดด้านพุทธปรัชญาการศึกษาเช่นกัน ดังเช่น แนวความคิดของพระราชวรมนูที่ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจมาก โดยท่านกล่าวในตอนหนึ่งว่า

¹³วิทย์ วิศทเวทย์, "ปรัชญาการศึกษา", ปรัชญาการศึกษา และปรัชญาการศึกษาไทย. ไพฑูรย์ สินดารัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 37

¹⁴คณีย์ เทียนพุทธ, "ปรัชญาการศึกษาไทยถึงเวลาแล้วที่จะใช้พุทธปรัชญา". วารสารพัฒนาหลักสูตร. 24 (กันยายน 2526), หน้า 20.

...เป็นที่น่าสังเกตว่าในยุคนี้ ใ้มีความสนใจที่จะหันกลับมาสู่ การแสวงหาภายใน สิ่งที่เราได้อยู่กันแล้ว เป็นการค้นหาสิ่งที่ศักยภาพ ในของเราเอง พระพุทธศาสนาเป็นจุดสนใจอันหนึ่ง ที่นักปรัชญา การศึกษา นักวิชาการหันมาสนใจ แขนาสังเกตว่า ความสนใจเหล่านี้ มักเริ่มด้วยการจับเนื้อหาไปเปรียบเทียบกับวิชาการฝ่ายตะวันตก หรือพิจารณา โดยถือเอาความรู้ของฝ่ายตะวันตกเป็นหลัก ในแง่การศึกษา ผู้ที่มองเอาปรัชญาของตะวันตกขึ้นมาเป็นหลักเปรียบเทียบ หรือมองพระพุทธศาสนาจากพื้นฐานความรู้ของฝ่ายตะวันตก และก็เริ่ม จากหลักการของฝ่ายตะวันตกนั้น นำเอาพระพุทศศาสนาไปเปรียบ เทียบว่า พระพุทธศาสนามีหลักการในทางปรัชญาอย่างนั้นบ้างหรือไม่ หรือมีส่วนคล้ายคลึงกันหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบแล้วเห็นว่าเข้ากันใด หรือคล้ายคลึงกัน ก็ดีใจ อย่างนี้เป็นต้น อันนี้เป็นข้อพิจารณาอย่างหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นว่า นักวิชาการของเราวิชาการของตะวันตกมากกว่า ความรู้พื้นบ้าน หรือความรู้เรื่องของคุณเอง และถึงอย่างไร เราก็มั้ยัง คิด ยืนยันความรู้ของฝ่ายตะวันตกอยู่ การที่ใ้เกิดมีความสนใจของเก่า หรือของที่เราใ้เองแล้ว และเริ่มศึกษากันขึ้นมามาก เช่นนั้นก็คงนับว่า เป็นนิมิตรคืออย่างหนึ่ง ทำให้มองเห็นทางที่จะรู้จักตัวเอง มีทางที่จะแก้ปัญหาของตนเองได้ดีขึ้น และสิ่งที่มีค่าในดินของตนเองจะใ้ได้รับการชุก คณขึ้นมาใ้ประโยชน์ ทว่าที่ริเริ่มทำเช่นนี้ถึงจะยังบกพร่องบาง หรือ ยังเขามุมไม่ถูก ก็ควรแก่การอนุโมทนา ...

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่มีท่านผู้สนใจในปรัชญา การศึกษาไทยใ้ให้ทรรศนะต่าง ๆ ไว้ดังที่กล่าวมาแล้ว ขอมันนับว่าเป็นผลดีต่อ การศึกษาของไทยด้วยกันทั้งนั้น ผลดีในที่นี้ ผู้วิจัยหมายถึง ผลในแง่ที่เป็นการริ เริ่มที่จะพิจารณาถึงปรัชญาการศึกษาของไทย ผลดีในแง่ที่ก่อให้เกิดการยั้ยู้ทำ ทาย ให้มีความคิดใ้แย้ง และความคิดต่อเนื่อง เป็นชนวนที่จะนำไปสู่การศึกษา กันคว้่า ที่เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษากันอย่างกว้างขวาง อันอาจจะช่วยให้เราใ้ได้มา ซึ่งปรัชญาการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของสังคมไทยในที่สุด

¹⁵ พระราชวรมุนี, ปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: เจริญ วิทยการพิมพ์, 2525), หน้า 41.

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความต้องการปรัชญาการศึกษาของไทย ไม่ว่าจะ เป็นแบบโลกก็ตาม ที่นำมาเป็นรากฐานต่อการศึกษา เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง ในค่านิยมสถาน การผลิตครู มีบทบาทสำคัญและมีส่วน เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อยู่มาก ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้กลุ่มตัวอย่างจากสถานการผลิตครู คืออาจารย์ในวิทยาลัยครู เพราะ วิทยาลัยครูมีบทบาทโดยตรงที่สามารถส่งผลสะท้อนไปยังระบบการศึกษาโดยรวมของ ประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาก่อนระดับประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ต่างก็มีส่วน เกี่ยวข้องกับวิทยาลัยครูด้วยกันทั้งสิ้นไม่มากนัก น้อย การทำการวิจัยที่เกี่ยวกับวิทยาลัยครูก็ควรจะได้รับ การสนับสนุนและมองเห็นถึง ความสำคัญมากที่สุด รวมทั้งในการจัดการศึกษาของวิทยาลัยครูในการพัฒนาเป็นสห วิทยาลัยก็ได้มีการสนับสนุนให้มีการวิจัยมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้ผลการวิจัยมาปรับปรุง ในส่วนของสหวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในสหวิทยาลัย รัตนโกสินทร์ และสหวิทยาลัยศรีอยุธยา ซึ่งมีวิทยาลัยครูส่วนใหญ่ก่อตั้งมาเป็นเวลา นาน ดังนั้นจึงเป็นแบบฉบับในการจัดการศึกษา แก่วิทยาลัยครูอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ ด้วยเหตุผลนี้เองที่วิทยาลัยครูในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์และศรีอยุธยา เป็นกลุ่ม วิทยาลัยครูที่น่าสนใจในการทำวิจัยเป็นอย่างมาก

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบว่าอาจารย์วิทยาลัยครู สหวิทยาลัย รัตนโกสินทร์ และศรีอยุธยา มีความต้องการให้ตนเองมีจุดยืน บทบาท และวิธีการ ให้การศึกษาอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในค่านิยมความต้องการปรัชญาการศึกษา จะมีแนวโน้มเป็นลัทธิใด และความต้องการของอาจารย์ในวิทยาลัยครูนั้นสอดคล้องกับ ความคิดเห็นของนักวิชาการจำนวนหนึ่งที่ต้องการให้พุทธปรัชญาเป็นปรัชญาการศึกษาไทย หรือไม่ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังมีส่วนในการชี้แนวทางในการกำหนดแนวปรัชญาการศึกษา ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งอาจจะมี การวิจัยที่ลึกซึ้งยิ่งกว่านี้ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจปรัชญาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครู สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และสหวิทยาลัยศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบปรัชญาการศึกษาในระดับภาคกับระดับชาติตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และสหวิทยาลัยศรีอยุธยา ที่มีความแตกต่างกันในด้าน: อายุ วุฒิการศึกษา สถานศึกษาที่สำเร็จในระดับสูงสุด วิชาเอก-โท ที่จบทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ตำแหน่งทางวิชาการ คณะวิชาที่สอน ประสบการณ์นอกสถาบัน ภาระงาน งานที่ปฏิบัติมากที่สุดคนอดเห็นจากการสอนและนิเทศ การสอน การคุมงานหรือประชุมทางวิชาการในต่างประเทศ ภูมิลาเนาเดิม และความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาที่ควรปรับปรุงหรือส่งเสริม
3. เพื่อเปรียบเทียบปรัชญาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และสหวิทยาลัยศรีอยุธยา ในด้านจุดมุ่งหมาย การศึกษา องค์ประกอบการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอน
4. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และสหวิทยาลัยศรีอยุธยา ในระดับภาคกับระดับชาติ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปรัชญาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และศรีอยุธยา แตกต่างกัน
2. ปรัชญาการศึกษาในระดับภาคกับระดับชาติตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และสหวิทยาลัยศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กัน

ขอบเขตในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ จะสำรวจเฉพาะ ปรากฏการณ์ศึกษาตามความต้องการ ที่อยากให้อาจารย์วิทยาลักษณ์มหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และสภามหาวิทยาลัยศรีอยุธยา
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งสำรวจเรื่องต่อไปนี้
 - 2.1 ปรากฏการณ์ศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลักษณ์เฉพาะใน 6 ลักษณะปรากฏการณ์ศึกษา คือ ลักษณะการศึกษานิยม นวัตกรรมนิยม พัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม อุดมการณ์นิยม และพุทธปรัชญา
 - 2.2 ปรากฏการณ์ศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลักษณ์ทั้ง 6 ลักษณะ จะศึกษาในค่านิยมมุ่งหมายการศึกษา หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน โรงเรียน และกระบวนการเรียนการสอน
 - 2.3 ปรากฏการณ์ศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลักษณ์ จะศึกษาความต้องการในระดับภาคหรือในท้องถิ่นกับระดับชาติ
3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่
 - อายุ
 - วุฒิการศึกษา
 - สถานศึกษาที่สำเร็จในระดับสูงสุด
 - วิชาเอก - โท ที่จบทางการศึกษา
 - ประสบการณ์ในการทำงาน
 - ตำแหน่งทางวิชาการ
 - คณะวิชาที่สอน
 - ประสบการณ์นอกสถาบัน

- ภาระงาน
- งานที่ปฏิบัติมากที่สุดคนนอกเหนือจากการสอนและนิเทศการสอน
- การจัดงานหรือประชุมทางวิชาการในต่างประเทศ
- ภูมิลาเนาเดิม
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาที่ควรปรับปรุงหรือส่งเสริม

3.2 ตัวอย่าง ไคแก

- ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism)
- ปรัชญาการศึกษา นิรันดรนิยม (Perennialism)
- ปรัชญาการศึกษา พัฒนาการนิยม (Progressivism)
- ปรัชญาการศึกษา ปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)
- ปรัชญาการศึกษา อุดมคติภาวนิยม (Existentialism)
- พุทธปรัชญาการศึกษา (Buddhism)

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ถือว่า

1. อาจารย์วิทยาลัยครูสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และสหวิทยาลัยศรีอยุธยา มีความต้องการปรัชญาการศึกษาเป็นของตนเอง
2. ปรัชญาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครู สามารถสำรวจออกมาได้โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
3. ปรัชญาการศึกษา 6 ลัทธิ ที่ใช้สำรวจปรัชญาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูถือว่าครอบคลุมเพียงพอแล้ว
4. ปรัชญาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครู แม้จะมีลักษณะผสมผสาน แต่ก็มีรูปแบบที่แน่นอน
5. เกณฑ์การกำหนดตัวอย่างอิสระบางตัวใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

5.1 อาจารย์อายุมาก คือ 40 ปีขึ้นไป อายุน้อย คือต่ำกว่า 40 ปี

5.2 อาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาโท คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะ ปริญญาโทขึ้นไป คือ ปริญญาโทและปริญญาเอก

5.3 อาจารย์มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย คือต่ำกว่า 10 ปี มีประสบการณ์ในระดับปานกลาง คือ 10 - 20 ปี และมีประสบการณ์มาก คือ 20 ปีขึ้นไป

5.4 อาจารย์มีภาระงานในการสอนน้อย คือ 1 - 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีภาระงานในระดับปานกลาง คือ 11 - 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีภาระงานมาก คือมากกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และไม่มีภาระงาน คือ ไม่มีชั่วโมงในการสอน

5.5 อาจารย์ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตของสหวิทยาลัย คือ อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรปราการ (สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์) และในจังหวัดระยอง จันทบุรี ตราก ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ปทุมธานี ปราจีนบุรี ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง นครนายก (สหวิทยาลัยศรีอยุธยา) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่นอกเขตสหวิทยาลัย คือ อยู่ในจังหวัดอื่น ๆ จากจังหวัดที่กล่าวถึง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เลือกกลุ่มประชากร
3. สร้างเครื่องมือในการวิจัย
4. เก็บรวบรวมข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปและอภิปรายผล

ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร สิ่งพิมพ์ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลไว้เป็นส่วนประกอบในงานการวิจัยครั้งนี้

กลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรในการวิจัยประกอบด้วยอาจารย์วิทยาลัยครูสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และสหวิทยาลัยศรีอยุธยาทุกคณะวิชา ได้แก่ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะอุตสาหกรรมศึกษา โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างตามระดับชั้น (Stratified Random Sampling) โดยยึดเกณฑ์ร้อยละ 25¹⁶ ของประชากรทั้งหมด 2054 คน ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 514 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามปรัชญาการศึกษา ตามความต้องการ 6 ลักษณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาในระดับภาค และระดับชาติ ตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครู เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice)

¹⁶ ประคอง กรรณสูต, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525), หน้า 10.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามทุกชุดผู้วิจัยได้ส่งและรับคืนด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การแจกแจงความถี่ หากำร้อยละ (Percentage) ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรอิสระ

ตอนที่ 2 ปรวิษณาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูสหววิทยาลัยรัตนโกสินทร์และศรีอยุธยา ใช้การแจกแจงความถี่หากำร้อยละ ปรวิษณาการศึกษา ตามความต้องการ 6 ลัทธิ ใน 6 คำน คือ จุดมุ่งหมายการศึกษา หลักสูตรผู้สอน ผู้เรียน โรงเรียนและกระบวนการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบปรวิษณาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูสหววิทยาลัยรัตนโกสินทร์และศรีอยุธยา จำแนกตามตัวแปรอิสระ และในแต่ละคาน พร้อมกับเปรียบเทียบปรวิษณาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูสหววิทยาลัยรัตนโกสินทร์และศรีอยุธยา ระหว่างระดับภาคกับระดับชาติ และระหว่างระดับภาคกับระดับชาติจำแนกตามลัทธิในแต่ละคาน วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi - Square)

ตอนที่ 4 หากำความสัมพันธ์ของปรวิษณาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูสหววิทยาลัยรัตนโกสินทร์และศรีอยุธยา ระหว่างระดับภาคกับระดับชาติ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แรงค์ (Rank - order Correlation Coefficient)

ค้ำจำกัคความ

ปรวิษณาการศึกษา หมายถึง แนวคิด ระบบความเชื่อ หลักทฤษฎีทางการศึกษาที่ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของการศึกษา องค์ประกอบของการศึกษาได้แก่ หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน โรงเรียน และกระบวนการเรียนการสอน

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากปรัชญา
จิตนิยม และวัตถุนิยม เป็นลัทธิที่เน้นเนื้อหาวิชาการศึกษาสาระสำคัญต่าง ๆ และอนุรักษ์สืบทอด
มรดกทางวัฒนธรรมของสังคม

ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากปรัชญา
วัตถุนิยม และปรัชญาลัทธิสัจนิยมเหตุผล เป็นลัทธิที่เน้นสติปัญญา เหตุผลและจริยธรรม

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจาก
ปรัชญาปฏิบัตินิยม เป็นลัทธิที่เน้นประสบการณ์ชีวิตและสังคม พร้อมทั้งการปรับตัวให้เข้า
กับสังคมได้อย่างเหมาะสม

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากปรัชญา
ปฏิบัตินิยม เป็นลัทธิที่เน้นความสำคัญของสังคมมากกว่าส่วนบุคคล เน้นวิธีการประชาธิปไตย
เพื่อการสร้างสรรค์สังคมใหม่ในอนาคต ให้เป็นสังคมที่เท่าเทียมและยุติธรรม

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มาจากปรัชญาอัตติ
ภาวนิยม เป็นลัทธิที่เน้นเสรีภาพ ความรับผิดชอบในการเลือก และการกระทำของตนเอง

พุทธปรัชญาการศึกษา หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากพุทธปรัชญาเป็น
ลัทธิที่มุ่งให้คนรู้จักแก้ปัญหา ใฝ่เพียรทุกข พึ่งตนเองได้ มีคุณธรรม ดำรงชีวิตอย่าง เป็นสุขและ
รู้จักมุ่งหมายของชีวิต

อาจารย์ หมายถึง ข้าราชการที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งจากกรมการฝึกหัดครู
ให้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำ ทำการสอนในคณะวิชาต่าง ๆ ในวิทยาลัยครูสหวิทยาลัย
ศรีอยุธยา และสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์

สหวิทยาลัย หมายถึง กลุ่มวิทยาลัยครูที่มีระบบบริหารและแผนการปฏิบัติการ
ร่วมกัน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิทยาลัยครู

รัตนโกสินทร์และศรีอยุธยา หมายถึงกลุ่มวิทยาลัยครูนครหลวง มี 6 วิทยาลัย
คือ วิทยาลัยครูธนบุรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัย
ครูสวนดุสิต วิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยพระนคร และกลุ่มวิทยาลัยครูภาคกลาง
มี 5 วิทยาลัยคือ วิทยาลัยครูเทพสตรี วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยครูเพชรบุรี
วิทยาลัยการณ วิทยาลัยครูรำไพพรรณี วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากผลการวิจัย

1. เป็นข้อมูลสำหรับวิเคราะห์แนวโน้มปรัชญาการศึกษา อันจะมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงการจัดการศึกษาของการฝึกหัดครู
2. เป็นแนวทางและข้อสังเกตที่จำเป็นในการพิจารณาปรัชญาการศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมไทย เพื่อการวางแผนและกำหนดนโยบายการศึกษาของชาติ ทั้งโดยส่วนรวมและในระดับต่าง ๆ
3. เป็นข้อมูลสำหรับวิทยาลัยครูในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ และศรีอยุธยา อันจะนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา หลักสูตรการบริหาร และกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและอาจารย์วิทยาลัยครู

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย